

VALLÁS-E A SZCIENTOLÓGIA?

Kutatási jelentés

Írta:

DEAN M. KELLEY

vallásszabadság-szakértő

USA-beli Keresztény Egyházak Nemzeti Tanácsa

1996. június

VALLÁS-E A SZCIENTOLÓGIA?

VALLÁS-E A SZCIENTOLÓGIA?

TARTALOM

Bevezetés	1
I. rész: Megfigyelések	2
II. rész: Tárgyalótermi határozatok	4
III. rész: Hatósági szabályozás, szembeállítva a vallással	6
IV. rész: A vallás definiálása	9
V. rész: Gondolatrendszer	11

Kutatási jelentés

Írta:

DEAN M. KELLEY

vallásszabadság-szakértő

USA-beli Keresztény Egyházak Nemzeti Tanácsa

1996. június

VALLÁS-E A SZCIENTOLÓGIA?

BEVEZETÉS

E jelentés szerzőjét a Kaliforniai Szciantológia Egyház bízta meg annak a kérdésnek a kivizsgálásával, hogy jogi értelemben vallás-e a Szciantológia. A szerző beleegyezett, hogy (díjazás nélkül) elvégzi ezt a feladatot, oly módon, hogy saját maga által választott időpontokban és helyeken az ország különböző részein interjúkat folytat le a Szciantológia Egyház híveinek keresztmetszetét képviselő alanyokkal.

1980 júniusa, júliusa és augusztusa során 21 véletlenszerűen kiválasztott személlyel került sor interjúra a Szciantológia Sacramentóban (Kalifornia), Albuquerque-ben (Új-Mexikó), Washingtonban és Clearwaterben (Florida) található létesítményeiben. Mindegyik interjú arra igyekezett fényt deríteni, hogy a válaszadó hogyan került kapcsolatba a Szciantológiával, milyen a jelenlegi kapcsolata a mozgalommal, az milyen szerepet tölt be a életében, és milyen változást hozott számára a létezés végső kérdéseinek megértésével kapcsolatban.

Az interjúk célja nem a Szciantológia tanításának vagy tantételeinek meghatározása volt, hanem annak megállapítása, hogy mit ad a Szciantológia a követőnek. A megközelítés hasonló volt ahhoz, amelyet egy kaliforniai bíróság alkalmazott a *Fellowship of Humanity kontra Alameda megye* ügyben annak megállapítására, hogy ez a nemteisztikus szervezet jogosult-e ingatlanadó-mentességre mint „vallás”:

Tehát egy ilyen esetben a vizsgálat egy arra vonatkozó objektív vizsgálat, hogy az adott meggyőződés ugyanazt a helyet foglalja-e el a meggyőződést vallók életében, mint amit az ortodox meggyőződések foglalnak el a hívő többség életében, és hogy egy adott csoport, amely az adómentességet igényli, olyan magatartást mutat-e, amelyet a vallásosnak elismert csoportok mutatnak.

153 Cal.App.2d at 6920

Az interjúalanyok között 13 férfi és 8 nő volt, közülük 8 teljes idős egyházi dolgozó (papság?) és 13 részidős (laikusok?). Néhányan csak nagyjából egy éve voltak a mozgalomban, mások pedig már sok (akár 18 vagy 20) éve. Bár a válaszokban jelentős eltérések voltak, az utolsó

Megjegyzés: A szerző az USA-beli Keresztény Egyházak Nemzeti Tanácsának (NCC) vallásszabadságért felelős ügyvezetője volt (1960–1990), majd vallásszabadság-szakértőként működött (1990–). A szerző teljes és kizárólagos felelősséget vállal a tanulmányért és a benne foglalt megállapításokért. Azok nem az NCC-nek vagy bármely tagfelekezetének tulajdoníthatók.

interjúknál már csak nagyon kevés „új” anyag bukkant fel, legnagyobb részben ugyanazok az információk és tapasztalatok ismétlődtek, amelyek a korábbi interjúk során már elhangzottak. Tehát bizonyos értelemben az embernek az volt az érzése, hogy sikerült „telítettségi” mélységig feltárnia, hogy milyenfajta válaszokat generálnak a feltett kérdések.

Az interjúkészítő megpróbálta nem „sugallni” az interjú célját, és amikor csak lehetett, olyan kérdéseket tett fel, amelyekre nem lehet pusztán igennel vagy nemmel válaszolni, majd követte a válaszadók által említett kifejezések és elgondolások fonalát, nem pedig bevezető nélkül kérdezett rá ezekre, mint egy sabloninterjúban. A kérdések addig nem is utaltak a „vallásra”, amíg a válaszadók szóba nem hozták, inkább arra koncentráltak, hogy „mit adott önnek a Szciantológia?”

I. RÉSZ: MEGFIGYELÉSEK

Számos megfigyelés bukkant fel ismétlődő, egységes és szembetűnő módon:

1. A Szciantológia nagyon fontos tényezővé vált az interjúalanyok életében. Nagyon központi és láthatóan nagyon konstruktív szerepet tölt be abban, ahogy most összehangolják az elképzeléseiket, a munkájukat és az életükkel kapcsolatos terveiket. Sokan kezdtek teljes időben Szciantológiával foglalkozni (mint munkatársak = „papság”?), akik pedig nem, azok gyakran szánják rá a szabadságukat vagy a rendszeres elfoglaltságaikból való hosszabb távollétüket, hogy további képzésben és tanácsadásban vegyenek részt a Szciantológiában. Néhányan saját vállalkozásba kezdtek más szciantológusokkal (egy zenész olyan zenekarban játszott, amelynek már minden tagja szciantológus lett!).
2. A Szciantológia egyesek számára „kivezető utat” biztosított a drogfüggőségéből, az alkoholizmusból, a frusztráltságból, a céltalanságból, a depresszióból vagy a hiábavalóság érzéséből, ami nem könnyű küzdelem. (Az egyik fiatalember úgy írta le magát, mint korábbi „drogost”, aki bűnözésből fedezte a súlyos drogfüggőségét, de felhagyott a bűnözéssel, munkát szerzett, hogy fizetni tudja a Szciantológia-tanfolyamait, és teljesen felhagyott a drogozással. Többen is beszámoltak arról, hogy akkor hagytak fel a drogozással, miután közölték velük, hogy nem maradhatnak a Szciantológiában, ha drogot fogyasztanak.)
3. A Szciantológia rájuk gyakorolt hatásának központi eleme az a meggyőződésük volt, hogy ők „szellemi lények”, akik testtől vagy elmétől függetlenül folyamatosan léteznek, és hogy ennek következtében nem kell félni a haláltól, amely egyszerűen csak a meglévő test „eldobása”, majd lecserélése egy másikra.
4. A Szciantológiához való hozzáállásuk általánosságban eléggé utilitarista volt: „működött” számukra, hiszen javította az arra való képességüket, hogy megbirkózzanak a napi problémákkal a társas kapcsolatok, a kommunikáció, az önismeret stb. területén. Még a „spirituálisabb” vonatkozásokat is (ezt a szót használták) pragmatikusan szemlélték: „Ha nem működik a számodra, akkor felejtse el.” Kizárólag azokat a tanításokat tekintették

igaznak, amelyeket a saját tapasztalataik igazoltak, és néhányan nem érték el (még?) a „spirituális” felfedezés szintjét. (Az egyik fiatalember elmondta, hogy „hallott” a reinkarnációról, de az nem olyan dolog, amit különösen hasznosnak vagy fontosnak talál önmaga számára.)

5. Az „auditálás” folyamatának (tanácsadás, amelynek során a személy egy-egy elektródát tart a kezében, amelyek a bőr galvanikus vezetőképességének ingadozásait jelző „E-méterhez” (Wheatstone-híd) vannak kapcsolva, és a Szciantológia meggyőződése szerint ezek az ingadozások összefüggésben állnak a tanácsadás témájával) kiemelkedő szerepe volt a Szciantológiával kapcsolatos tapasztalataikban, és többen is úgy írták le, mint „gyónási” gyakorlatot. Úgy tűnt, hogy érzésük szerint ennek jelentős terápiás értéke van, és hogy az ember nem tudja becsapni az E-métert, és így az auditálás más tanácsadási formáknál magasabb rendű.
6. Az interjúkban gyakran bukkant fel utalás az „etikára”, bár általában bármilyen igazán világos vagy konvencionális tartalom nélkül.
7. Az utalások a Szciantológia konvencionálisan „vallási” vonatkozásaira – kápolna, felszentelés, papi öltözék, keresztre emlékeztető szimbólum stb. – kifejezetten mellékesnek tűntek. („Ó, igen, most, hogy említi, tényleg vannak vasárnapi szertartásaink.”)
8. Gyakran és elismerően – szinte azt mondhatnánk, „áhítatosan” – emlegetik az alapítót, L Ron Hubbardot: mindenütt ott vannak a képei; a szciantológusok által tanult anyag hatalmas tömegének jelentős részét ő hozta létre; minden Szciantológia-létesítményben fenntartanak számára egy használaton kívüli, de szépen berendezett irodát, ahol az íróasztalon ott van az aranyfonatos „Commodore”-sapkája.
9. A válaszadók korábbi vallási hovatartozására és a más vallásokra vonatkozó utalások általában tiszteletteljesek voltak, és újra meg újra elmondták, hogy a Szciantológia összeegyeztethető más vallásokkal; egyszerűen csak „alkalmazza” mindazt, amit más vallásokban láthatóan csak elméletinek gondolnak. Néhány válaszadó elmondta, hogy még mindig lutheránus vagy metodista, de nyilvánvalóan nem gyakorolja aktívan. A legtöbben inkább úgy írták le magukat, hogy „szciantológusok”, nem pedig úgy, mint valamilyen (más?) vallás követői.
10. Sokan számoltak be arról, hogy azért nem voltak elégedettek korábbi vallásukkal, mert a kérdéseikre nem kaptak kielégítő választ. Gyakran megmondták nekik, hogy miben kell hinniük, de közvetlenül nem tapasztalták meg a válaszokat a kérdéseikre, így „keresők” maradtak, amíg be nem jöttek a Szciantológiába, ahol nem kaptak kész válaszokat, és nem mondták meg nekik, hogy miben kell hinniük, de módot kaptak arra, hogy a saját tapasztalataikon keresztül fedezzék fel a válaszokat, és ez nyilvánvalóan megfelelt az igényeiknek. Ismétlődően utaltak a „Nyolcadik dinamikára”, kevésbé gyakran „Istenre” vagy egy „Legfelsőbb Lényre”, akivel az egyén állítólag a „Nyolcadik dinamikán” kerül kapcsolatba,

de világossá tették, hogy a Szciantológia nem ad definíciót Istenre, vagy arra, hogy mit is tartalmaz pontosan a „Nyolcadik dinamika”, hanem az egyénre bízta ennek felfedezését.

11. Néhányan elmondták, hogy összeeskettek más szciantológusokat, vagy őket eskette a Szciantológia „papsága”.

II. RÉSZ: TÁRGYALÓTERMI HATÁROZATOK

A fenti megfigyeléseket össze lehet vetni a „vallás” különböző definícióival. Hármat fogunk használni ezek közül. Az első az a definíció, amelyet a kaliforniai bíróság fogalmazott meg a *Fellowship of Humanity* ügyében. A bíróság azt írta:

A vallás egyszerűen a következőket tartalmazza:

- (1) egy meggyőződést, amely nem feltétlenül hivatkozik természetfeletti erőkre;
- (2) egy kultuszt, amelyhez hozzátartozik egy, a meggyőződést nyíltan kifejezésre juttató nyájszerű közösség;
- (3) a meggyőződéshez való ragaszkodásból közvetlenül létrejövő erkölcsi gyakorlat valamilyen rendszerét; és
- (4) a meggyőződés tantételeinek követésére kialakított valamilyen szervezetet a kultuszon belül.

153 Cal.App.2d at 693 (1957) kiemelésekkel

- A) *„Egy meggyőződést, amely nem feltétlenül hivatkozik természetfeletti erőkre.”* A bíróság nem jelzi, hogy miféle szintű meggyőződésre utal, de hagyományosan a vallás „végső” kérdésekkel foglalkozik, mint például az élet értelme és célja, az univerzum természete és sorsa, hogy az élet folytatódik-e a halál után, stb. A Szciantológia gondosan kidolgozott fogalmi keretrendszert nyújt, amelyen belül, úgy tűnik, néhány ilyen kérdés meg van válaszolva. Bár nem mindegyikkel foglalkozik közvetlenül, úgy tűnik, lecsillapítja a hívek ezekkel kapcsolatos aggodalmait. A Szciantológia ugyanakkor nagyon határozottan foglalkozik a halál kérdésével, és valamelyest ugyanúgy, mint a neoplatonizmus és a keresztény tudomány (tagadva a test valóságát vagy fontosságát) és néhány keleti vallási tradíció (reinkarnáció egymást követő testekben). Mint egyes más vallások (buddhizmus, konfucianizmus, taoizmus), nem úgy gondolja, hogy a létezésnek két rendje vagy szintje lenne (természeti és természetfeletti), hanem csak egy. Nem adja meg részletesen a „Nyolcadik dinamika” vagy a „Legfelsőbb Lény” fogalmi tartalmát, de hagy neki helyet, nem úgy, mint néhány csoportosulás, amelyeket a bíróságok vallásként jellemeztek (*Fellowship of Humanity*, *Washington Ethical Society* (249 F.2d 127), *Ethical Culture* és *Secular Humanism* (*Torcaso v. Watkins*, footnote, 367 US. 488)).
- B) *„Egy kultuszt, amelyhez hozzátartozik egy, a meggyőződést nyíltan kifejezésre juttató nyájszerű közösség.”* Hogyan értik itt a „kultuszt”? Az Oxford English Dictionary így definiálja a „kultuszt”:
1. vallási imádat – 1683.
  2. a vallási imádat egy bizonyos formája; különösen a külsőséges rítusaira és ceremóniáira utalva – 1679.

A Szciantológia Egyházban nem végeznek vallási imádatra emlékeztető dolgot a zsidó-keresztény értelemben. Minden Szciantológia-létesítményben van kápolna, ahol néhány szciantológus vasárnap összegyűlik egy előadásra, vagy hangszalagok meghallgatására valamilyen témában. Úgy tűnt, hogy a válaszadók nem tulajdonítanak nagy jelentőséget ennek a gyakorlatnak a Szciantológia rendszerében, és nem gondolják úgy, hogy ott konvencionális imádat zajlik.

A Szciantológia egésze azonban egy „a meggyőződést kifejezésre juttató nyájszerű közösség”, és számos társas összejövétel (ideértve a kápolnabeli szertartásokat) „nyájszerű” (nem egyéni vagy négy szemközti) tevékenység. Ezek kifejezetten „harmadik dinamikás” (csoportéleti) eseményekként jellemezhetők.

C) „A meggyőződéshez való ragaszkodásból közvetlenül létrejövő erkölcsi gyakorlat valamilyen rendszerét.” A Szciantológia kiterjedt irodalommal rendelkezik az „etikáról”, amely úgy tűnik, hogy megfelel a bíróság által megjelölt erkölcsi „gyakorlat”-nak. Még „etikatisztek” is vannak, akik tanácsot adnak azoknak a híveknek, akik esetleg eltértek a csoport által hirdetett etikai normáktól. (Ellentétben a bíróság álláspontjával, vannak olyan, általánosan elfogadott vallások – az animizmus, a hinduizmus néhány formája stb. –, amelyeknek nincs etikai dimenziójuk, habár rendszerint mégiscsak előírnak egy (nem etikai) rituális vagy engesztelő jellegű magatartási vagy cselekvési rendszert a hívők számára.)

D) „A meggyőződés tantételeinek követésére kialakított valamilyen szervezetet a kultuszon belül.” A Szciantológia nem más, mint egy hatalmas és kidolgozott, „a meggyőződés tantételeinek követésére kialakított valamilyen szervezet”. (Ha a „kultusz” jelentése „vallási imádat”, akkor nehéz megérteni, mit jelenthet az, hogy „a kultuszon belül”.) Minden Szciantológia-létesítményben található egy nagy falitábla, amely oszlopról oszlopra sorolja az irodákat vagy funkciókat, bizonyos esetekben külön nappali és esti műszakban dolgozó munkatársakkal. (Lehet, hogy egy adott időben nincs minden pozíció betöltve, de úgy tűnik, hogy a legtöbb közülük nagyobbreszt be van töltve.) Ez a nagy és logikus felépítésű szervezet azért létezik, hogy elvégezze a Szciantológia munkáját, amely lényegében hívek toborzása és a Szciantológia gyakorlatára való képzése. Azt viszont, hogy vajon ez a gyakorlat „vallás”-e, vagy sem, nem az határozza meg, hogy van-e szervezete ennek véghezvitelére, hanem az, hogy mi is ez a gyakorlat maga, és milyen meggyőződéseket követ vagy hirdet, amivel a fenti A) pont foglalkozik.

A „vallás”-nak az a definíciója, amelyet a bíróság a *Fellowship of Humanity* ügyében csak úgy „egyszerűen” használt, nem teljesen felel meg céljainknak, mert tartalmaz néhány elemet (vallási imádat, etika), amelyek nem találhatók meg általánosan minden elismert vallásban, és ez a definíció nem teljesen világos, illetve szóhasználata nem következetes: A (2)-nél szereplő „kultusz” ugyanaz-e, mint a (4)-nél szereplő „kultusz”? Miben különbözik egy „nyájszerű közösség” (2) attól, hogy „valamilyen szervezet a kultuszon belül” (4)? A definíció nem adja meg, hogy milyen típusú „meggyőződés” számít vallásosnak, megkülönböztetve a filozófiai, etikai, pszichológiai, politikai vagy technológiai meggyőződéstől, így további pontosítás tűnik szükségesnek.

III. RÉSZ: HATÓSÁGI SZABÁLYOZÁS, SZEMBEÁLLÍTVA A VALLÁSSAL

Az amerikai adóhatóság állítólag egy 13 szempontot figyelembe vevő leírást használ a vallásra, amelyet soha nem adtak ki hivatalos rendszabályként. A leírás 13 jegyet, jellemzőt vagy kritériumot tartalmaz, és az amerikai adóhatóság szíves elmondása szerint nem kell mindnek teljesülnie ahhoz, hogy egy „vallás”-t azonosítsanak. (Forrás: Bruce Hopkins, *The Law of Tax-Exempt Organizations* 134 (3rd Ed. 1979).)

1. „*Önálló jogi létezés.*” A Szciantológia Egyház hivatalosan bejegyzett szervezet számos jogrendszerben az Egyesült Államokban és másutt. (Nem úgy néhány elismert vallás vagy egyház, mint például az Episzkopális Egyház vagy az Egyesült Metodista Egyház, legalábbis országos szinten.)
2. „*Elismert hitvallás és vallási imádati forma.*” A Szciantológia Egyháznak van hivatalos hitvallása, amely megtekinthető az épületeiben kifüggesztve. Mint fentebb említettük, itt nincs zsidó-keresztény modell szerinti vallási imádati forma, és nem is keltenek olyan látszatot, mintha lenne.
3. „*Világos és körülhatárolható egyházi kormányzat.*” Mint korábban említettük, a Szciantológia Egyház rendelkezik egy jól kidolgozott helyi, országos és nemzetközi szervezési és kormányzási rendszerrel, de ennek „egyházi” volta attól azon múlik, hogy a szervezet „vallásos”-e.
4. „*Egy hivatalos hitelvi és fegyelmi kódex.*” Eltekintve a római katolikus kánonjogi kódextól, alig létezett valaha is olyan hatalmas „hitelvi és fegyelmi” rendszer, mint a Szciantológia hivatalos direktívái és útmutatói. Az, hogy ez az adóhatóság értelmezésében „hitelvi és fegyelmi”-e, ismét attól függ, hogy a tartalma „vallásos”-e.
5. „*Elkülöníthető vallási története van.*” Ez is egy önmagába visszatérő kritérium. A Szciantológiának eléggé „elkülöníthető” története van, amely tartalmazza a fejlődését a korai 1950-es évekbeli indulása óta, de hogy ez „vallási” történet-e, az attól függ, hogy „vallás”-e.
6. „*Tagság, amely nem kötődik más egyházhoz vagy felekezethez.*” Ez a kizárólagosság jellemző a legtöbb közelmúltbeli nyugati vallásra, de nem volt jellemző a római „misztérium”-vallásokra (kb. i. e. 200 – i. sz. 200): az egyén egyidejűleg hihetett Mithrasban, Íziszben és Oziriszben, valamint Dionüszoszban. A kölcsönös kizárólagosság nem jellemző egyes keleti vallásokra sem. A Szciantológia a legtöbb modern nyugati hittel ellentétben nem állítja magáról, hogy az „egyetlen, kizárólagos” hit, de valójában úgy tűnik, hogy betölti a hívő figyelmét: kizárja, hogy jelentősen érdeklődjön más vallási meggyőződésrendszerek iránt, és kielégíti vagy csillapítja hívei vallási érdeklődését és szükségleteit.
7. „*Felszentelt lelkészek teljes szervezete, akik gyülekezetüket szolgálják, és akiket előírt tanulmányok elvégzése után választanak ki.*” Ha van valami, amiben a Szciantológia

bővelkedik, akkor azok a „felszentelt lelkészek”, akik „előírt tanulmányokat” végeztek. A „munkatársak” vagy teljes idős praktizálók aránya a „laikusokhoz (?)” vagy részidős praktizálókhoz képest szokatlanul magas: egy „misszióban” néhány munkatárs van, egy „egyházban” több tucat, egy olyan fontos központban pedig, mint Los Angeles vagy Clearwater, több száz. A Szciantológia lényegét az „előírt tanulmányok” adják, amelyeknek része egy „lelkészi tanfolyam”, amely mindenkinek elő van írva, aki auditor akar lenni. A „gyülekezetüket szolgálják” kifejezés nehezebben vonatkoztatható, hiszen a Szciantológiában nincs meg az a szoros személyes kapcsolat egy lelkész és egy gyülekezet között, mint ami a legtöbb protestáns felekezetben fennáll. A séma inkább egy római katolikus egyházközségre hasonlít, ahol több pap és apáca együttesen szolgál több száz vagy ezer tagot. (Másképpen számos elismert vallásban, mint a régóta létező kvékereknél és a tudós Krisztus egyházában, egyáltalán nincsenek „lelkészek”, és számos vallás nem kívánja meg „előírt tanulmányok” elvégzését a prédikátoraitól.)

8. „*Saját irodalom.*” Egyes vallások nem rendelkeznek ezzel a jellemzővel. A Szciantológia igen. Elegendő „saját irodalma” van, hogy mindenkit duplán is ellássanak vele – amennyiben ez „vallásos” irodalom.
9. „*Kialakított vallási imádati helyek.*” Sok kialakított Szciantológia-létesítmény, illetve -épület található országszerte. Ezek nem a konvencionális felfogás szerint vett „vallási imádati helyek”. Az pedig, hogy vallásgyakorlatra szolgáló helyek-e, attól függ, hogy a Szciantológia vallás-e.
10. „*Állandó gyülekezetek.*” A Szciantológiának vannak központjai, amelyeknek meglehetősen stabil közönségük van, akik folyamatosan járnak a Szciantológia által kínált szolgáltatásokra, főként tanfolyamokra és tanácsadásra. Nincs sok olyan jellegű közös összejövetel, ahová az összes tagot vagy a tagok többségét elvárják összevont tevékenységek céljából. Azok, akik beiratkoznak Szciantológia-tanfolyamokra, aláírnak egy nyomtatványt, amely a jelentkezőt „a Nemzetközi Szciantológia Egyház tagja”-ként írja le, és nyilvántartást vezetnek minden ilyen jelentkezőről/beiratkozóról/tagról, akiknek többsége hosszabb-rövidebb időn át halad a kimeríthetetlennek tűnő auditálási és képzési szinteken, amelyeket „Híd”-nak neveznek. A magasabb szintek csak Los Angelesben és néhány más központban érhetőek el, a legmagasabbak pedig kizárólag a floridai Clearwaterben, az Egyház nyugati féltekén található központjában.

Így elmondható, hogy minden Szciantológia-központ meglehetősen stabil és állandó közönséggel rendelkezik, amelynél a csatlakozás, az elpártolás, a kitartás és a hanyatlás hasonló, mint a konvencionálisabb vallások „szokásos gyülekezeteiben”. Az, hogy ezek megfelelnek-e a konvencionális gyülekezeteknek, megint csak attól függ, hogy vallás-e a Szciantológia.

11. „*Rendszeres vallási szertartások.*” Ahogy korábban jeleztük, a Szciantológia viszonylag rendszeresen tart vasárnapi szertartásokat, legalábbis a válaszadók elmondása szerint. Bár ezek nem jellemezhetők „vallási imádatként”, esetleg „rendszeres vallási szertartásnak” minősülnek – amennyiben a Szciantológia vallás. A kápolnában zajló szertartások és

a kápolnák – például a lelkészi öltözet, a módosított kereszt, az egyházi megszólítások és terminológia – olyanok, mintha az elterjedt és konvencionális keresztény formákból kölcsönözték volna őket, és nem magából a Szciantológiából erednének.¹ Ugyanakkor számos új vallás kölcsönöz dolgokat a régebbiektől, hogy „környezetbe illeszkedő színre” tegyen szert. A baptisták és a kvékerek viszont végül elérték a vallási elismerésüket anélkül, hogy visszanyúltak volna a koruk konvencionális vallási szimbólumaihoz, és élvezték volna a papság előnyeit, de ennek során súlyos üldöztetésben volt részük. Az új vallásoknak nem kellene rászorulniuk arra, hogy a régebbiek külsőségeit utánözva éljenek túl, és nyerjenek önálló elfogadást. Mindenesetre ezek a szimbolikus elemek nem játszottak semmilyen szerepet, amikor levontam a következtetést arról, hogy vallás-e a Szciantológia.

12. „*A fiatalok vallási oktatására szolgáló vasárnapi iskolák.*” Az erre vonatkozó bizonyítékok gyérek és ellentmondásosak. Néhány adatközlő szerint a Szciantológiában nincsenek „a fiatalok vallási oktatására szolgáló” iskolák, legalább egy pedig azt mondta, hogy vannak ilyen iskolák, és ő például elküldte a gyermekeit egy ilyenbe Detroitban. Van néhány vallás, amely kizárólag felnőtteket szólít meg, és így nincsenek ilyen iskolái. Ez is egy önmagába visszatérő kritérium, mivel az, hogy az ilyen iskolákban (ha vannak ilyenek) nyújtott oktatás „vallási oktatás”-nak minősül-e, attól a korábbi kérdéstől függ, hogy vallás-e a Szciantológia.
13. „*A lelkészeinek felkészítésére szolgáló iskolák.*” A Szciantológia maga egyetlen óriási és végtelenül fokozatosan felépített iskola „a lelkészeinek felkészítésére”, ha az így kiképzett személyeket elfogadjuk „lelkészként”, ami azon áll, hogy vallási szolgálatot látnak-e el.

A legtöbb fent említett bizonyíték nem perdöntő, de összefügg központi kérdésünkkel: mi egy „vallás”? A *Fellowship of Humanity* ügyénél megadott definíciót nem vették át más bíróságok, bár az USA Legfelsőbb Bírósága valószínűleg ennek módszerét követte, és kölcsönvette az eredményeit abban, hogy a „vallás”-ként való elismerést nem a *tartalma* vagy *struktúrája* alapján, hanem a *funkciója* alapján végezték. (Lásd *U.S. v Seeger*, 380 U.S. 163 (1965), *Welsh v. U.S.*, 398 U.S. 333 (1970), *Torcaso v. Watkins*, 376 U.S. 488 (1961).)

Az amerikai adóhatóság kritériumai nemcsak önmagukba visszatérőek, hanem rendkívül konvencionálisak is. Abból a dicséretes célból dolgozták ki őket, hogy kiostálják az adóelkerülés végett létrehozott, „postai úton működő lelkészi szolgálatokat”, de ahogy egy adatközlő írja:

---

1. Saját történetéhez sokkal jobban illik a szervezetet átható tengerészeti szimbolika, amely elmondás szerint azokból az évekből él tovább, amelyeket L. Ron Hubbard a legközelebbi tanítványaival a tengeren töltött. Ez a hajós nosztalgia tovább él a „Sea Org” nevű elit társulásban, amelynek tagjai a munkájuk intézése során tengerészeti jellegű egyenruhát viselnek, és a legmagasabb vezetési szinteket töltik be az Egyházban (némiképp úgy, ahogy a szerzetesrendek a római katolikus egyház bizonyos időszakában.) A „Sea Org” minden tagja „egymilliárd éves” szerződést írt alá a Szciantológia szolgálatára az elkövetkező életei során. Ez lehet, hogy csak jelképes kijelentés, de a Szciantológia egyedi jellemzője, és egy időn túlmutató dimenziót kölcsönöz neki, amely nem található meg a nemvallásos szervezetekben. Más vallási tradíciók, amelyek feltételeznek valamilyen formájú reinkarnációt, és teljes idős, egész élethosszra szóló elkötelezettséget várnak a legodaadóbb elitjüktől, ezt az elkötelezettséget nem terjesztik ki az elkövetkező évezredekre.

Ezek a kritériumok hajlamosak megkövetelni egy szervezettől, hogy kiépült felekezet legyen a szerint a minta szerint, amely a legelfogadottabb fő egyházakban tükröződik. Nem ismerik el a jelentős eltéréseket ettől a struktúrától, amelyek néhány olyan vallási szervezetnél fordulnak elő, amelyek már régóta elismert amerikai egyházak... Krisztus és tanítványainak csoportja biztos, hogy nem felelt meg ezeknek a kritériumoknak... Valószínűleg soha nem bölcs dolog egy vallást a fejlettségi állapota alapján definiálni, hiszen a korai állapota nemcsak nagyon képlékeny, hanem általában a legkényesebb és legfontosabb is. Pontosan ekkor, ebben a kifejlődő állapotában van egy adott vallásnak igazán szüksége arra, hogy vallási védelemben részesüljön.

– Worthing, Sharon, “ ‘Religion’ and ‘Religious Institutions’ Under the First Amendment” in 7:2 Pepperdine Law Review 344–345

IV. RÉSZ: A VALLÁS DEFINIÁLÁSA

Az Egyesült Államok jogrendszere több mint 200 éve áll fenn anélkül, hogy hivatalos definíciója lenne a vallásra, és csak remélni lehet, hogy sem valamilyen bíróság, sem pedig valamilyen kormányhivatal nem fogja soha kötelességének érezni, hogy összeállítson egy definíciót, mert az arra kényszerítené az összes újonnan felbukkanó vallást, hogy igazodjanak ehhez a Prokrasztész-ágyhoz. Ugyanakkor, ha a „vallás”-t kedvező elbírálású kategóriaként kívánják megjelölni a polgári jogban, ahogy az Alkotmány első módosításának szerzői – szerencsésen és bölcsen – tették, akkor a kifejezést a polgári bíróságnak alkalmaznia kell majd, amikor az ezzel járó – akármilyen szerény – előnyöket megítéli a követelőknek, vagy megvonja tőlük.

A „vallás” kifejezést nem volt szükséges definiálni az első módosításban, mivel nagy vonalakban mindenki tudta, hogy mire vonatkozik. Még ma is az esetek 95%-ában kevés a bizonytalanság azt illetően, hogy mi a „vallás”. A bizonytalanságot csak az új és nemkonvencionális vallásoknál vagy magukat vallásnak nyilvánító csoportoknál felmerülő határesetek okozzák. Ilyenkor a polgári bíróság hivatkozhat a vallásként már elismert csoportosulásokhoz való hasonlóságokra, de fentebb láthattuk, hogy ez milyen nehéz feladat lehet. És milyen közelinek kell lennie a hasonlóságnak? A hasonlóság mely elemei lényegbevágóak, és melyek mellőzhetők? És a bíróságnak milyen forrásokból származó milyen bizonyítékokra kellene támaszkodnia a döntésében?

A Legfelsőbb Bíróság bölcsen megállapította, hogy a bíró nem ítélni meg a követelő meggyőződéseinek igaz vagy hamis voltát (*U.S. v. Ballard*, 322 U.S. 78 (1944)), sem azt, hogy ezek teisztikusak-e (*Torcaso, Seeger és Welsh*, lásd fent), és egyáltalán nem vizsgálhatja a hitelvek és tantételek tartalmát (*Presbyterian Church v. Mary Elizabeth Blue Hull Memorial Presbyterian Church*, 393 U.S. 440 (1969)). Talán egy kicsit mélyrehatóbb vizsgálódás végezhető, mielőtt egy csoportot vallásként ismernek el, de a bíróság itt is csak korlátozott mélységig mehet el (vö. *Ballard*). A bíróság nem határozhatja meg, hogy milyen *tartalommal* vagy *szerkezettel* kell egy csoportnak rendelkeznie ahhoz, hogy „vallás”-nak ítéljék, sem azt, bizonyos tág határokon belül, hogy milyen *magatartás* zár ki ebből a körből egy csoportot. (A mormon perekben, amikor a Corporation of the Church of Latter-day Saints társaságot

feloszlatták, amiért poligámiát tanított és gyakorolt (1890), a bíróság olyan eredményekre jutott, amelyek ma alig képzelhetők el a bíróságokon, de még ezek a drasztikus intézkedések sem mondták, hogy a mormonizmus nem *vallás*, csak azt, hogy a többnejűség tanítása betiltható.)²

Amit a bíróságok megtehetnek – és meg is tettek a *Seeger-* és a *Welsh-ügyben* –, az, hogy megvizsgálják a vallás *funkcióját*, hogy az „olyan helyet foglal-e el gyakorlójának életében, mint amit azoknak az Istene tölt be, amelyek kétségtelenül jogosultak a mentességre” (*Seeger v. U.S.*, 30 U.S. 163). Ennek megtételéhez olyan bizonyítékokra kell támaszkodniuk, amelyek nem kívülállóktól vagy távozóktól, hanem az egyedüli illetékes tanúktól származnak, akik helyzetükből fakadóan tudhatják, hogy valóban vallási vigaszt nyernek-e a kérdéses szervezettől: ezek annak jelenlegi fogyasztói, a magát vallásnak nyilvánító csoport jelenlegi hívei.

Honnan tudja a bíróság, hogy amit ezek a szervezettől kapnak, az tényleg vallási vigasz-e? Tekintélyes irodalom foglalkozik azzal, hogy definiálja vagy leírja, mit ad a vallás az emberi lényeknek és az emberi társadalmaknak, Durkheimtől (*Elementary Forms of the Religious Life* – A vallásos élet alapvető formái) Weberig (*Sociology of Religion* – A vallás szociológiája). Sajnálatos módon a vallás funkciójának témájával foglalkozó tudományos írók nem értenek egyet egymással abban, hogy mi is ez a funkció. De különböző nézeteik egy tágabb kategóriába foglalhatók: *A vallás az az emberi tevékenységi forma, amely magyarázatot ad az élet végső értelmére a hívei számára.* (Ez a leírás részletesebben kifejtve megtalálható a szerző korábbi munkáiban: *Why Conservative Churches Are Growing*, Harper & Row, 1972, 1977, pp. 37–41, és *Why Churches Should Not Pay Taxes*, Harper & Row, 197, pp. 59–69.)

A leírásban számos olyan kiegészítő szempont található, amely nem hagyható figyelmen kívül.

- a) Feltételezi, hogy egy csoport vallásnak *nyilvánítja* magát. A Szcintológia már bizonyosan megtette ezt.
- b) Egy magát vallásnak nyilvánító szervezetnek rendelkeznie kell *hívek* csoportjával, akik kellően *állandóak* ahhoz, hogy idővel azonosíthatók legyenek, és akik kellő *létszámban* vannak ahhoz, hogy önkéntes hozzájárulásaikkal fenntartsák a szervezetet. A Szcintológia bizonyosan rendelkezik hívek ilyen csoportjával.
- c) Egy magát vallásnak nyilvánító szervezetnek valamilyen magyarázatot kell adnia az élet végső értelmére, amely kielégíti a hívek igényeit. Ez az a perdöntő kérdés, amely szükségessé tette az interjúkat a Szcintológia mint reménybeli vallás fogyasztóinak keresztmetszetét képviselő alanyokkal. Mi tehát a kimenetele ennek a vizsgálatnak?

2. A mormon egyház bejegyzésének törléséről és vagyonának az Egyesült Államok javára való elkobzásáról szóló 1887-es kongresszusi határozat tartalmazott egy feltételt: „hogy olyan épület... amelyet kizárólag Isten imádatának céljára tartanak fenn és használnak... nem kobozható el.” *Late Corporation of the Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints v. U.S.*, 136 U.S. 1, 7 (1890).

V. RÉSZ: GONDOLATRENDSZER

A Szcientológia hatalmas és jól kidolgozott gondolatrendszert kínál, amely értelmezi és magyarázza az emberi tapasztalat különféle aspektusait. Könyvalapú, tanulásorientált megközelítésével ez maga az új skolasztika, amely vonzó az olyan emberek számára, akik szeretik elrendezni, fogalmilag leírni, megszerezni és intellektuálisan feldolgozni a tapasztalataikat. Tanítása nem egy adott, konkrét fogalomként mutatja be „Istent” vagy a „Legfelsőbb Lényt”, bár elég nagyvonalúan – és homályosan – utal egy „Nyolcadik dinamikára”, amely a legmagasabb szint annak a nyolc kapcsolatnak a hierarchiájában, amelyekre az ember az energiáit fordíthatja, de kevés útmutatást vagy magyarázatot ad arra, hogy hogyan kellene eljárni ezzel a „dinamikával” kapcsolatban, vagy várhatóan mi található benne.

De a Szcientológia nagyon is világosan és egyértelműen tanítja – vagy lehetővé teszi hívei számára, hogy felfedezzék –, hogy ők szellemi lények, akiknek létezése halandó testek egymásutániságában folytatódik a halálon túl. Ez a központi tanítás vagy felfedezés, amelyre szinte minden válaszadó saját meggyőződéséként utalt, önmagában jelentős eltérés a nem vallásos filozófiáktól és pszichológiáktól. Ez több vallásra is jellemző elképzelés, viszont jóformán egyetlen olyan gondolatrendszerre sem, amely nem vallásos.

Lényegesebb, hogy a valóság ilyen felfogása és ennek lehetséges következményei, úgy tűnik, kielégítik a hívek többségének vágyát a végső értelem megismerésére. Több válaszadó is úgy jellemezte magát, hogy „kereső”, aki az egyik vallást a másik után próbálta ki, és egyiket sem találta kielégítőnek egészen addig, amíg nem találkozott a Szcientológiával, és ebben folyamatos elégedettséget lelt. Egyikük így fogalmazott: „Nem gyötörnek többet ilyen jellegű kérdések.”

Habár a Szcientológiának nincs konkrét, kész válasza minden elképzelhető teológiai kérdésre (ahogy némely elismert vallásnak sem), úgy tűnik, hogy sikerült kialakítania elkötelezett híveiben azt a bizonyosságot, hogy a lét egy alapvetően értelmes és megbízható keretrendszerben zajlik, amelyben a céltudatos emberi tevékenység lehetséges, és eredményre vezet.

Olyan szempontból, hogy hatékonyan enyhíti (esetleg egyértelműen megoldja) híveinek aggodalmait az élet végső értelmével kapcsolatban, a Szcientológia *valóban* vallás, ráadásul funkcionálisan nagyon hatékony. A fenti IV. részben megadott elemzés alapján ez egy vallás egyetlen szükséges és elégséges minőségi jellemzője, minden vallásé, és ez nincs meg semmilyen más emberi törekvés formában. Nem minden követő azért jött a Szcientológiába, mert ezt a terméket vagy szolgáltatást kereste, és nem mind ért el ilyen szintű tisztánlátást, de ez minden vallás esetében így van. Az interjúban részt vevők közül azok, akiknek korábban vallási bizonytalanságai voltak, nem mondtak olyat, hogy ezek a bizonytalanságok folytatódottak volna a Szcientológiában. Lehet, hogy némelyikük bizonytalankodása folytatódott, de nem vallották be; bár valószínűbb, hogy azok, akik elégedetlenek maradtak, elsodródottak a Szcientológiától – ahogy néhányan teszik –, és most még mindig valahol máshol keresgélnek. Ez nem teszi kétségessé azt, hogy a Szcientológia beteljesítheti a vallás funkcióját azok számára, akik maradnak.

A Szcientológiára vonatkozó fenti konklúzió mellett vannak mások is, amelyek önmagukban nem perdöntőek, de segítenek megerősíteni azt a következtetést, hogy a Szcientológia vallás:

1. Az „auditálás” „gyónási” jellege;
2. Az a tanítás (akár igaz objektíven, akár nem), hogy az emberi lények lényegében jók;
3. Az etika hangsúlyozása az emberi kapcsolatokban;
4. Az arra való képesség, hogy kihozza az embereket a drogfüggőségéből;
5. Esküvők levezetése egyházi személyek által;
6. „Mások segítésének” fontossága és ebből következően egyházi programok az idősek számára, szembenállás az elektrosokk-terápia és a lobotómia mentálhigiénés technikaként való használatával stb.

DEAN M. KELLEY

1980

Frissítve: 1996. június